

Wammebro

Lerums kyrkogård
En allhelgonadag och kväll.

Lerum

Piren i Aspen

Lång tid efter att inlandsisen smält undan låg Lerumsdalen fortfarande under vatten. Så småningom gjorde landhöjningen att havsviken förvandlades till en insjö – Aspen. Kvar blev den gamla havsbotten, som var bördig men rik på lera. Därifrån kommer också det urgamla ortsnamnet Lerum, som i förleden beskriver att orten är byggd på lerjord. Efterleden ”-um”, är en gammal talform för hem. Bokstaven ”h” utslöts ofta då de stod inne i ord, annars skulle det kunnat heta Lerhem idag.

Redan på järnåldern började troligtvis de första lerumsborna att bosätta sig där Lerån rinner ut i Säveån.

Med lerjord föreligger en viss skredrisk, och mindre skred förekommer också. Den 14 juni 1913 skedde det hittills största raset, då 150 meter av banvallen spolade bort utmed Aspens strand. Då hade arbetet nyligen inletts med att bygga dubbelspår mellan Göteborg och Alingsås. Möjligen kunde sprängningar i området varit den direkta orsaken till raset. Turligt

nog dog ingen, trots att raset även tog med sig både en väg och en stuga. Ett tåg skulle precis passerat vid tiden för raset, men turligt nog var tåget något lite försenat. Det sägs att tåget undkom raset med en marginal om 30 meter.

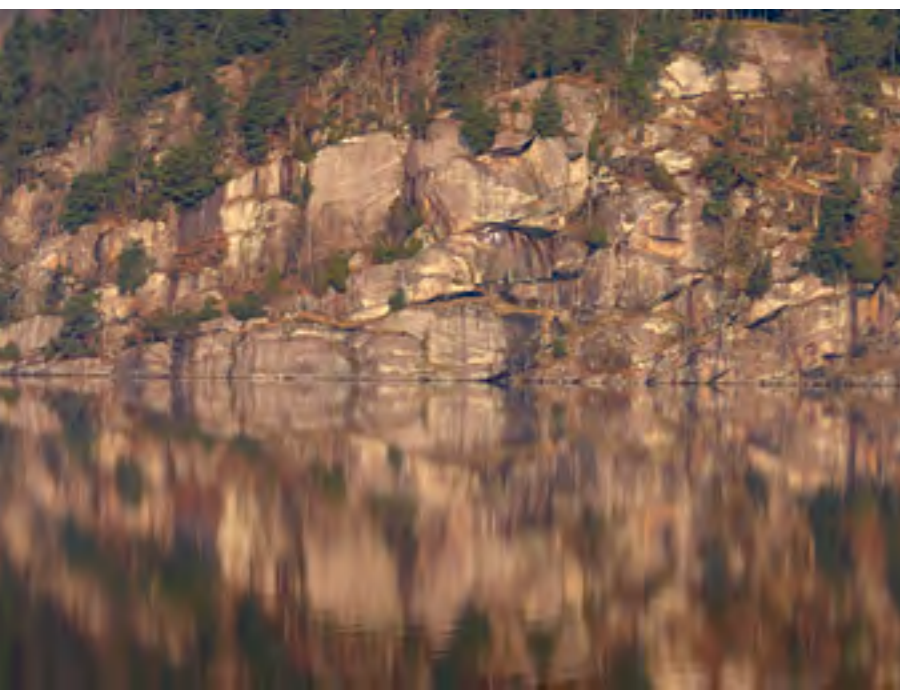
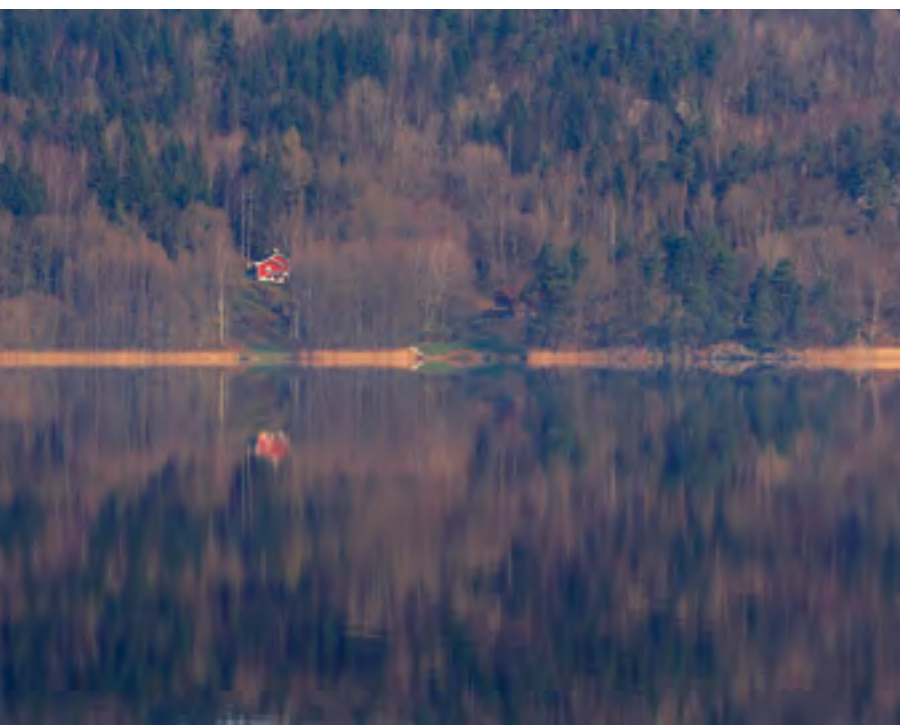
Mycket av Lerums historia är annars knuten kring Aspenäs herrgård. På slutet av 1500-talet var Brynte Birgersson Lillie lyckosam i det nordiska sjuårskriget. Lillie belönades därför av Johan III genom att föräras ett markområde vid sjön Aspen i Vättle härad. I närmare 200 år var Aspenäs i familjen Lillies ägo, och under den tiden hade säteriets ägor ökat till att innefatta större delen av Lerums socken, samt delar av Stora Lundby- och Bergums socknar. Dagens säteribyggnad är uppförd av Johan Jacob von Holten 1823, ovanpå husgrunden från 1500-talet.

1894 kom Arthur Edvard Seaton att förvärva Aspenäs säteri. Seaton var en mycket förmögen affärsman från Göteborg, som önskade ett sommarresidens med frisk luft.

Familjen Seaton umgicks gärna med den yppersta societeten. De hämtades vid Jonsereds tågstation med ångslupen "Aspenäs", som byttes ut år 1900 mot den hypermoderna eldrivna slupen "Giralda". Seaton var gärna först med det senaste och helt i linje med detta införskaffade han Sveriges första elbil. Kusken, Oskar Sjöo, fick lov att lära sig att köra bilen helt på egen hand. Först senare fick han köra upp och blev då den andra i Göteborg att inneha körkort.

Familjen Seaton levde sitt liv i prakt och elegans, något de själva önskade fortsätta med i all evighet. Då makarna Arthur och Maria Seaton dog, omkring 1912, investerades 1,5 miljoner i att uppföra ett 250 kvadratmeter stort mausoleum, vid den så kallade Rikemanskullen på Östra kyrkogården i Göteborg. På 1950-talet donerade makarna Tellander sedan Aspenäs till Lerums kommun, som 1966 öppnade Aspenäs-gården som kursgård. Kommunen avyttrade verksamheten under 1990-talet och idag är Aspenäs utbyggd till en hotell- och konferensanläggning.

Området kring Hulan är idag en förtätad del av Lerum. Här samsas omkring 4 000 boende med en bullrande trafikapparat som innefattar både motor- och järnväg. För omkring hundra år sedan var livet lite mer stillsamt, då Hulans herrgård låg här. Då bedrevs både ett omfattande jord- och skogsbruk i

området, och under en tid gick ägorna ända ned till Härryda. Huvudbyggnaden var magnifik, men trots detta fick den bara stå kvar i hundra år. Ingen av byggnaderna finns kvar idag, men de fina ekbackarna ned mot Aspens strand minner ännu om den park och betesmark som fanns här. 2002 avsattes detta område till naturreservat, och här växer en mörk grovvuxen ekskog i kontrast till vårens gnistrande vitsippmattor.

På 1700-talet var det inte tal om att arbetspendla in till Göteborg, som dagens lerumsbor gör. Vägen till Göteborg var både smal och dålig. En av backarna gick under namnet "hästbräckan" på grund av sin skarpa lutning. Clas Alströmer, som var son till sin berömda far Jonas, anlade en ny väg 1778. På egen bekostnad gjorde han att man kunde ta sig till Göteborg, utan att sätta sitt och hästens liv på spel. Han förärades postumt med en obelisk.

När sedan järnvägen byggdes på 1850-talet kom den att till stor del anläggas på Alströmers väg.

De förbättrade kommunikationerna till Göteborg gjorde att ett antal välbärgade familjer kom att bygga sommarfastigheter utmed Aspens södra sluttningar. Många av dessa hus byggdes i pampig herrgårdsstil, och många av dessa fantastiska villor finns kvar än idag.

Utmed Aspens norra stränder finns en fantastisk natur, med djupa skogar och bråda stup. I stort sett hela sträckan mellan herrgårdarna Aspenäs och Jonsered är oerhört kuperad. Bara efter en kort bits vandring från Aspenäs infinder sig lugnet, och då tänker jag främst på torpet Lugnet. Sedan radar de stora bergen upp sig i tät följd, och utmed Goråsbergen går en vandringsled. Vid Stora Goråsberget och Varberget är utsikten både hänförande och hisnande.

Sedan kommer något fascinerande: Utmed den branta norra strandremsan rinner en liten bäck ned från Stora Ramsjön, som ligger uppe på höjderna i Bokedalen. På sin väg ned mot Aspen rinner bäcken igenom en liten ravin som kallas Kvarndalen. Nere vid vattnet ligger något så ovanligt som en väglös by, bara 1,5 mil från Göteborg. I Kvarndalen, som också kallas för Skärnan, ligger nio hus som klamrar sig fast utmed den branta sluttningen. För det mesta tar Kvarndalsborna båten rakt över sjön, till eller från platsen där Jonsereds gamla station en gång låg. Stormar det, eller om isen är för dålig, får man så vackert gå till Jonsered. De som bor här året runt får vara beredda på att leva på naturens villkor. Att bo här måste vara blandning av idylliskt och fridfullt, och samtidigt omständligt och slitsamt. Det skall nog till en speciell typ av människa för att trivas här. En människa av Kvarndalsvirke.

